

3. ÜNİTE

15. YÜZYIL - 17. YÜZYIL FELSEFESİ (RÖNESANS FELSEFESİ)

Rönesans; yeniden doğuş anlamına gelmektedir. Bir zamanlar var olduğuna inanılan özgür düşüncenin yeniden doğması istenmektedir. 15. -17. yy felsefesi Batı ekseninde gerçekleşir. Rönesans ilk olarak İtalya'da ortaya çıkmıştır. Rönesans'ın ortaya çıkışıyla ilgili olarak birden çok etkenden bahsedilmektedir; İslam coğrafyasından yapılan çeviriler, coğrafi keşifler, ekonomik faaliyetler ve siyasal hareketlilikler.

- Hint, Mısır, Antik Yunan ve İslam ilimleri kitaplarının Avrupa dillerine çevrilmesiyle başlayan bilim ve felsefenin etkisi; Batı'da aklın ön plana çıkmasını sağlamıştır. Aristoteles'in eserlerinin orijinalleri çevrildikçe Skolastik dünyanın Aristotelesçi yorumu ile gerçek Aristoteles arasında ciddi farklar olduğu görülmüştür.
- Coğrafi keşifler neticesinde matbaanın kullanılması okuryazarlığı arttırmıştır. Ticarete gelişmeler görülmüştür.

Rönesans, bilgi alanında hızlı ve köklü değişikliklerin olduğu bir dönemdir. Bu dönem Avrupa'sında *din felsefesinden uzaklaşıldığı ve bilim felsefesine yaklaşıldığı* görülmüştür. Rönesans Felsefesi, bir önceki dönemin düşünsel yapısından kopuşun başladığı ancak hala izlerinin görüldüğü geçiş dönemidir. Değişimin ilk izleri sanat alanında görülmüştür. Edebiyatta **Cervantes** ve **Dante**, tiyatrodaki **Shakespeare**, resimde **Leonardo da Vinci** ve **Michelangelo**.

ORTA ÇAĞ FELSEFESİ İLE RÖNESANS FELSEFESİNİN TEMEL FARKLARI

Orta Çağ Felsefesi (Skolastik Düşünce)

- ✓ Felsefenin konusu dindir.
- ✓ İnanç merkezlidir. Eleştiriye kapalıdır.
- ✓ Birey geri plandadır.
- ✓ Bilim, Tanrı'nın yarattığını anlamak için önemlidir.
- ✓ Hukuk kiliseye bağlıdır.

Rönesans Felsefesi (Modern Düşünce)

- ✓ Felsefenin konusu; insan, doğa, evrendir.
- ✓ İnsan merkezlidir. Eleştiriye açıktır.
- ✓ Birey ön plana çıkmıştır.
- ✓ Bilim, sağlayacağı yarardan dolayı önemlidir.
- ✓ Hukuk devlete bağlı olmalıdır.

15. YÜZYIL-17. YÜZYIL ÖNE ÇIKAN KONULAR VE GÖRÜŞLER

HÜMANİZM: İnsanın merkeze alındığı ve aklın öne çıkarıldığı bir bakış açısidir. İnsanın bu dünyada ki yeri ve anlamı sorgulanmıştır. Bireyi benliğinin ve kişiliğinin peşinde mücadele eden biri olarak tanımlamışlardır. Hümanizm ilk olarak İtalya'da ortaya çıkmıştır.

- * **Dante, Petrarca, Boccaccio** ilk İtalyan hümanistlerdir.
- * **Erasmus**, Hristiyanlığı hümanizm ile uzlaştırmaya çalışmıştır. "Deliliğe Övgü" adlı eserinde Katolik Kilisesi'nin uygulamalarını eleştirmiş fakat dinin özüne yönelik kesin bir kuşkuçuluk duymamıştır.
- * Hristiyan hümanizmin temsilcisi olarak görülen **Luther** ise; Hristiyanlığın reformdan geçirilmesini savunmuştur. Din adamları sınıfını ve kiliseyi gereksiz bulur. Önemli olan Tanrı'ya yönelmek ve iman etmektir. Kilisenin dini törenlerinin değeri olmadığını söyler.
- * Bir diğer hümanist **Montaigne** ise kuşkuçulu hümanizmin temsilcisidir. İnsanın tüm yetilerini kullanabileceği sürekli bir araştırma ruhu içinde bulunması gerektiğini düşünmüştür.

NOT! Hümanizm genel bir ifadedir ve felsefeye dair ilk çalışmalar, Floransa'da 1459'da kurulan "**Platon Akademisi**"nde görülmüştür. Burada Platon'un tüm eserleri çevrilmiş ve bütün Avrupa'ya yayılmıştır. Benzer bir durum Aristoteles felsefesinde de görülmektedir.

ÇEVİRİ FAALİYETLERİNİN YAPILDIĞI MERKEZLER VE OKULLAR

*Atina *İskenderiye * Antakya * Urfa * Harran * Nusaybin * Bağdat * Cundişapur * Kahire * Tunus * Sicilya * Paris
* Salerno * Şam * Kurtuba * Toledo * Bologna * Oxford

BİLİMSEL YÖNTEM :

Rönesans düşüncesi deney, gözlem ve hesaplanabilir bilimsel çalışmalara yönelmiştir. Gözlem, kontrollü deney, hipotez ve matematiksel hesaplama bilimin yöntem kazanmasına katkı sağlamıştır. Gözlem özellikle astronomi ve anatomi konusunda ciddi bilgiler oluşturulmasını sağlamıştır. Kontrollü deneyler ise özellikle fizik alanında bilimsel hesaplamalar yapılmasını, hipotezlerin doğrulanmasını sağlamıştır.

KARTEZYEN FELSEFE:

17. yy'da Descartes'in geliştirmiş olduğu felsefesine ait bir yöntemdir. Descartes, felsefesini metodik şüphe olarak bilinen yöntemle kurmuştur. Doğruluğundan emin olunmayan her türlü bilgiden şüphe ederek kesin bilgilere ulaşmak **Kartezyen Şüpheciliğin** tanımıdır. "*Eğer gerçeği gerçekten bilmek istiyorsan yaşamında bir kez olsun bütün şeyler hakkında şüphe et.*" R. Descartes.

Descartes'e göre duyularımız bizi yanıltır, bu nedenle duyularla elde ettiğimiz verilerden kuşulanmalıyız. Hakikate giden tek bir yol vardır o da şüphe duymaktır. Şüphe duymak düşünme sayesinde elde edilir. "Şüphe edemeyeceğim tek şey şüphe ediyor olduğumdur." Şüphe ediyor olmamız düşündüğümüzü gösterir. "**Düşünüyorum o halde varım**" Bu yargı, insanın akıl yoluyla kesin bilgilere ulaşabileceğini iddia eder.

Descartes, şüpheyi araç olarak kullanmıştır. Doğru bilgiye ulaşınca şüphecilik terk edilmelidir.

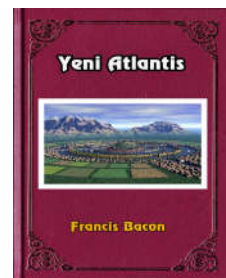
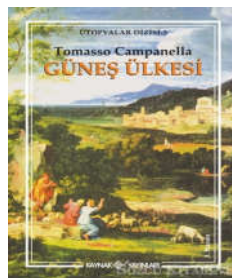
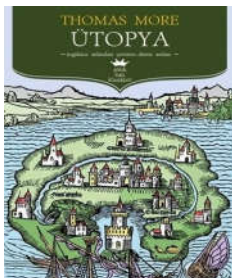
Descartes, bilgiyle ilgili çıkarımdan sonra varlık hakkında çözümlemeler yapar. Varlık alanında iki ayrı töz vardır: *Yaratan* ve *yaratılan* tözler. Yaratan töz, kendinden başka hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve her şeyi yaratan sonsuz tözdür yani Tanrı'dır. Yaratılan töz ise iki alt tözden oluşur; *ruh* ve *madde*. Ruh; akla karşılık gelen, düşünen tözdür. Madde ise uzayda yer kaplayan tözdür. Bu açıdan Descartes felsefesi **düalist (ikici)** bir felsefedir.

DEVLET VE HUKUK FELSEFESİ :

Rönesans, artık öbür dünyaya değil de bu dünyaya bağlı olmak isteyen bir kültürün kurulmaya başladığı çağdır. Bilim, sanat, din, devlet vs. kendi özerkliğini kazanmaya doğru ilerler. Hümanizm, insanın kendi doğasını, kendi öz yasasını, kendi hakkını bulmasını sağlamıştır. Rönesans'ın bu özgürlüğe doğru ilerlemesi birey üstü kurumlara da yani **devlet** ve **topluma** da yayılmıştır.

Rönesans yeni bir devlet ve hukuk anlayışı da getirmiştir. Bu dönemde din birliğinin yerini millet birliği aldığından '**Din devletine**' karşılık '**Ulus Devlet**' ortaya çıkmıştır. Ulus kimlik bilinci ve reform hareketleri, devlet ve hukuk üzerine düşüncelerin artmasını sağlamış ve kilisenin gücü giderek azalmıştır. Filozoflar; yönetim şekli, doğal hukuk ve egemenlik gibi konularda fikirler ortaya sürmüştür. Ayrıca ideal toplum düzeni arayışları "**ütopik toplum**" düzenlerini ortaya çıkarmıştır. (*Ütopya: Olmayan Yer, Hayali Devlet*) **Ütopya Eserleri:**

- **Thomas More - Ütapia** : Eserinde, Ütopya ismini verdiği bir ada tasarlar. Bu eserde sosyalizm benzeri bir düzen önerilir. Özel mülkiyet yoktur. Para yoktur. İnsanların neye ihtiyacı varsa devlet tarafından karşılanır. Aileler evlerini 10 yılda bir kura ile değiştirmek zorundadır. Herkes günde 6 saat çalışır. Kalan zamanlarda bilim ve sanatla ilgilenilir.
- **Campanella - Güneş Ülkesi**: Kilise öğretilerine karşı gelmiştir. Eşit, adil, baskıdan arınmış bir toplum düzeni hayal eder. Özel mülkiyet, evlilik, aile gibi kavramlar yoktur. Bebekler devlet tarafından yetiştirilir. Campanella bu kitapta; özel çıkarları kaldırdığımızda ortada toplum yararından başka bir şey kalmayacağına inanmaktadır. Onun için, Güneş ülkesinde her şey devlete ve genel yarara hizmet etmelidir. Bu da sosyalizmin temelini oluşturmaktadır.
- **Francis Bacon - Yeni Atlantis** : Bilim temelli, tüm bireylerin aydınlanmış olduğu bir ütopya.

Siyaset kapsamında devlet ve hukuk üzerine **Machiavelli** ve **Thomas Hobbes**'un görüşleri önemlidir.

◆ MACHIAVELLİ :

Modern siyaset biliminin kurucularındandır. Ulus devletini öngörür. Ona göre bir devlet ulusa dayanıyorsa yeter bir gücü var demektir; devlet bütün gücünü bu kökten almalıdır. Hukuk kiliseye bağlı olmaktan kurtarılmalıdır. Devletin başında bulunan kimsenin en önemli amacı devleti yaşatmak ve gücünü sürekli arttırmaktır. Devlet adamının bundan üstün bir ödevi olamaz. Bu amaca varmak için de kullanılacak her araç her yol mubahtır. Din, ahlak, hukuk devlete bağlıdır; devletin güçlü olması için gerekirse devlet adamı bunları da birer alet olarak kullanacaktır.

◆ T. HOBBS:

Hobbes'a göre, insanlar başlangıçta, yöneten ve yönetilenlerin olmadığı bir **"doğal durum"** da yaşıyorlardı. Doğal durumda insanı yöneten, kendi varlığını koruma içgüdüsüdür. Bu içgüdü insanı insana karşı düşman durumuna getirir. Doğal durumdayken insan güvenlik sorunlarıyla karşı karşıyadır. Hobbes, herkesin herkesle savaştığı bu ortamı **"insan insanın kurdudur."** şeklinde betimler. İnsanlar bu düşmanca durumdan kurtulmak ve varlıklarını güvence altına almak için bir sözleşmeyle devleti oluşturmuşlardır. İnsanlar artık, devletin koyduğu yasalara mecburen uydukları bir **"siyasi durum"**a geçmişlerdir. Yani devlet, sonradan insan ihtiyaçlarına cevap vermek üzere oluşturulmuş, **toplumsal sözleşmeye** dayalı yapay ve zorunlu bir kurumdur.

15. YÜZYIL-17. YÜZYILDA ÖNE ÇIKAN DÜŞÜNÜRLER

◆ NİCOLAUS COPERNİCUS (KOPERNİK / 1473 - 1543) :

Dünyanın ve diğer gezegenlerin güneş etrafında döndükleri kuramını açıklamıştır. Güneş merkezli teori bugün Kopernik teorisi olarak da adlandırılır. Kopernik ileri sürdüğü fikirleri kiliseden çekinmesi nedeniyle ancak ömrünün sonlarında açıklayabilmıştır.

Bu döneme kadar Batlmyus tarafından ileri sürülen evren sistemi kabul edilirdi. Bu sisteme göre dünya, merkezde sabit halde durur ve diğer gezegenler, yıldızlar ve Güneş dünyanın etrafında dönerdi. Kopernik, hristiyanlığın yer merkezli görüşüne karşılık güneş merkezli evren anlayışını savunmuştur.

◆ GALİLEO GALİLEİ (1564 - 1642):

Astronom, fizikçi, mühendis, filozof ve matematikçi Galileo, hem dünya merkezci anlayıştan hem de kutsal kitaptan şüphe duymuş, "gözlemsel astronominin babası" olarak anılmıştı. Gökyüzünü gözlemlemek için teleskobu kullanan ilk bilim insanı olmuştur.

Mekanik fiziğin temellerini atmıştır. Dinamik ve mekanik fiziğin genel yasalarını ortaya koymuştur. Fizikte, serbest düşme, serbest salınım ve sarkaç yasalarını, ivmeyi bulmuştur.

Kopernik'in güneş merkezli evren sistemini savunduğu için kilise tarafından engizisyon mahkemesinde yargılanmış ve hayat boyu ev hapsine mahkum edilmiştir.

◆ İSAAC NEWTON (1643 -1727):

Matematik ve fizik bilimlerinde çalışmalarıyla bilinen insandır. Yerçekimi kanununu o bulmuştur. Newton sayesinde maddi evrenin matematiğin terimleriyle açıklanabileceği doğrulanmış ve ispatlanmıştır. Böylece fiziki evrenin işleyişinin gerçekten yasalara bağlı olduğu, bu yasaların insanlar tarafından anlaşılabilir olduğu kanıtlanmıştır. Newton'un görüşleri 15-17. yy felsefesinin yanında 18-19. yy felsefesini de derinden etkilemiştir.

◆ FRANCİS BACON (1561 - 1626) :

Doğanın ve toplumun kavranmasında **deneyci** bilgi öğretisini ve **tümevarım** yöntemini savunmuştur. Bacon, "denetimli deney" aracılığıyla doğayı egemenliğimiz altına alarak ona müdahale etmemiz gerektiğini düşünmektedir. Ancak doğaya egemen olmak için önce onu iyice tanımak, hangi nedensel yasalarla nasıl işlediğini iyice bir anlamak gerekmektedir: "*Bilmek, egemen olmaktır.*" Bacon'a göre doğru düşüncenin önünde engeller, yanlış fikirler, onun tabiriyle idoller vardır. Doğayı bilmek ona yönelimle başlar. Bu yönelimin sonuçlarının doğru bilgi oluşturabilmesi için önceki yaşamın tecrübe ve etkilerinden aklın sıyrılması gerekir. Bacon yaşadığı dönemde skolastik bilgilerin etkisini kırmaya çalışmıştır.

◆ SPİNOZA (1632 - 1677) :

Yahudi bir ailenin çocuğu olarak Amsterdam'da doğdu. Spinoza, 17.yy'da yaşamış, çok küçük yaşlarda yerleşik inançları sorgulamaya başlamış, fikirleri nedeniyle yakın çevresi ve mensubu olduğu Musevî cemiyeti tarafından aforoz edilmiş bir adamdır. Rasyonalist filozofların matematikten etkilenmeleri ya da onu model almaları Spinoza içinde geçerlidir, ancak Spinoza matematikten çok geometriyi benimser ve yapıtlarında geometrik yöntemi kullanır. Etika'nın altbaşlığı bu bakımdan örnektir: Geometrik yöntemle göre kanıtlanmış olan ahlak.

Tanrı ile evreni bir ve aynı şey olarak kabul etmektedir. Bu görüşe '**PANTEİZM**' (**Tümtanrıçılık**) denilmektedir.